

Taivaan ilmiöt 1800-luvun ihmisten kirjeissä

Auringonpimennys on nyt ohi. Se vasta oli jotakin. Valkoinen aurinko oli musta kuin yö, ja kun menin ulos sillalle, kohtasin Danten helvetin. Kaikki elämä oli vaiennut. Koski indigonmusta, puut smaragdinvihreitä. (Ellen Thesleff 11.7.1945)

Miten taivaan ilmiöitä on kuvailtu vanhoissa kirjeissä? Millaisia astronomisia havaintoja teki 1800-luvulla syntynyt taidemaalari tai työmies? Ja mitä syntyy, kun kirjeisiin yhdistetään fragmentteja saman aikakauden sävellyksistä?

Tämä esitys on poikkitaiteellinen performanssi, joka voidaan esittää joko osana jotakin sessiota tai erillisenä ohjelmanumerona. Esityksen tekijät ovat viulisti Mirka Malmi, kuvataiteilija Elina Saloranta, taidehistorioitsija Hanna-Reetta Schreck ja koreografi Jaakko Simola. Olemme käyneet läpi kirjeitä, joissa 1800-luvulla syntyneet ihmiset kuvailevat tähtitaivaan ilmiöitä, ja koostaneet niistä kokonaisuuden, jossa taivaankappaleiden elämä yhdistyy ihmiselämään. Kirjeiden kirjoittajiin kuuluvat mm. tähtitieteen professori Anders Donner ja hänen vaimonsa Elin, taidemaalari Ellen Thesleff sekä kielitieteilijä Oiva Tuulio, joka jakoi tähtitiedeharrastuksen äitinsä kanssa. Lisäksi mukana on joukko kansalaisia, jotka raportoivat Donnerille meteorihavainnoistaan.

Kirjeet ovat lähtöisin neljästä eri arkistosta (Kansallisarkisto, Helsingin Yliopiston arkisto, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Svenska Litteratursällskapet). Musiikilliset fragmentit on poimittu Toivo Kuulan, Agnes Tschetschulinin, Erik Tulinbergin ja Ida Mobergin sävellyksistä.

Esityksen kesto on noin 30 minuuttia, ja se voidaan esittää esimerkiksi SKS:n juhlasalissa. Esityksen ensi-ilta oli Helsingin Observatoriossa maaliskuussa 2023. Alla on muutama valokuva tuosta näytöksestä (kuvaaja Lauri Schreck) ja fragmentteja kirjeistä.

Työryhmän puolesta,

Elina Saloranta

Taideyliopisto

elina.saloranta@uniarts.fi

045 112 7372



Kära Mamma,

On ilta ja katselen Vegaa, joka hitaasti vaeltaa kohti verhon reunaa. Tähti sijaitsee pohjoisella taivaalla, ja juuri siihen suuntaan avautuu sänkykamarin ikkuna.

Joitakin hetkiä sitten Jaakko pyysi minua katsomaan Jupiteria, samaa tähteä, jonka Äiti on nähnyt vintin ikkunasta. Sammutimme valot ja kuljimme ikkunasta toiseen.

Oiva



*Kaunis taivaan kappale
Joka näkyi viime sunnuntai ehtoon
minä katsoin taivaalle silloin kuin valkeus leimahti
ja näin kohta se ilmiö, joka meni
ja katsoin se paikka, johon se sammu
ei minä tähtiä huomannut siinä.*

*Arkkitehti Stolpella
palvelija Henrik Naukkarinen*



*För en stund sedan sågo vi den storartade solförmörkelsen
som begynte klockan fem idag morse.
Så såg solen ut då den nådde sin höjd.
Naturen var försänkt i en underlig halfskymning.*

Ellen